

MUSTA HUUMORI STAND UP - KOMIIKASSA

Cancel-kulttuurin vaikutus nykypäivän huumoriin

Miroslav Kolesnik

OPINNÄYTETYÖ
Lokakuu 2022

Media-alan koulutus
Leikkaus, käsikirjoittaminen

TIIVISTELMÄ

Tampereen ammattikorkeakoulu
Media-alan koulutus
Leikkaus, käsikirjoittaminen

KOLESNIK, MIROSLAV:

Musta huumori stand up -komiikassa: Cancel-kulttuurin vaikutus nykypäivän huumoriin

Opinnäytetyö 30 sivua, joista liitteitä 3 sivua
Lokakuu 2022

Opinnäytetyön tehtävänä oli tutkia, miten musta huumori toimii stand up -komiikassa. Taustatietoina tutkimuksessa on käytetty kirjoja, artikkeleita sekä henkilökohtaista kokemusta stand up -komedian tekemisestä. Myös asiantuntijahaastatteluita on tehty henkilöiden kanssa, jotka tekevät stand up -komiikkaa tai kirjoittavat huumoria. Näistä syntyi tietoperusta tutkia, miten musta huumori toimii lavalla. Tutkimuksen tavoitteena oli avata mustan huumorin käsitettä, miten saada musta huumori toimimaan paremmin monipuoliselle yleisölle ja analysoida tarkemmin lähteiden avulla, miksi musta huumori naurattaa ja milloin se ei naurata. Tavoitteena oli tutkia myös cancel-kulttuurin vaikutus tämän päivän mustaan huumoriin ja miten se vaikuttaa koomikon luovaan prosessiin.

Johtopäätöksenä voidaan todeta, että nykypäivänä komiikan rajat ovat tiukemmat, mikä ei kuitenkaan ole ainoastaan huono asia. Rajat pakottavat mustaa huumoria käyttävät koomikot löytämään uuden perspektiivin ja kirjoittamaan älykkäämpiä vitsejä, jotka yllättävät katsojat ja naurattavat heitä. Musta vitsi voi olla järkyttävä, jos vitsin hauskuus on pääroolissa. Toisaalta rajat myös luovat pelkoa ihmisten suuttumisesta, mikä vähentää kokeilunhalua. Tällöin komiikan luovuus puolestaan voi kärsiä. Tutkimuksessa kävi ilmi, että cancel-kulttuurin vaikutus näkyy myös komedia-alan työssä ja se on vaikuttanut monen koomikon uraan. Toisaalta koomikot, jotka ovat joutuneet vaiennuskampanjan kohteeksi, ovat myös pystyneet jatkamaan uraansa ja joskus saavuttaneet jopa suuremman suosion kuin aiemmin.

Stand up -huumori on suhteellisen tuore asia Suomessa, ja siksi myös sitä koskeva rajanveto ja cancel-kulttuuri ovat suhteellisen tuoreita ilmiöitä. Mustan huumorin käyttöön Suomessa liittyy kuitenkin aina riski ja varsinkin oman kohdeyleisön löytäminen voi olla haastavaa Suomen pienen väkiluvun takia. Tutkimuksen loppupäätelmänä on, että stand up -komedia sallii vitsailla mistä tahansa asiasta, kunhan perspektiivi on oikea ja vitsi on tarpeeksi älykäs.

Asiasanat: stand-up, komiikka, musta huumori, cancel-kulttuuri

ABSTRACT

Tampereen ammattikorkeakoulu
Tampere University of Applied Sciences
Degree Programme in Culture and Arts, Film and Television
Editing, screenwriting

KOLESNIK, MIROSLAV:

Black Humour in Stand-Up Comedy: The Influence of Cancel Culture on Today's Humour

Bachelor's thesis 30 pages, appendices 3 pages
October 2022

The purpose of this thesis was to analyze how black humour is applied in stand-up comedy. The basis of the research, background information, and research sources consisted of various books, articles, and the author's personal experience in performing stand-up comedy. Interviews were also conducted with professionals who perform stand-up comedy as well as professionals who write comedy. The gathered information was used to form a good basis for the study of how black humour works on stage. The primary goal of the research was to examine the concept of black humour and consider how black humour can be better received by a diverse audience, and furthermore to analyze in more detail, with the help of sources, why and when black humour makes people laugh, and why and when it does not. The secondary goal was to explore the effect of cancel culture upon the black humour of today and how this affects the comedian's creative process.

Consequently, it can be stated that currently the boundaries of comedy are stricter, nevertheless, this may not only be seen negatively in stand-up comedy. These limits force comedians who use black humour to find a new perspective and write more skillful jokes that surprise the audience and make them laugh. A black humour joke can be shocking yet successful if the punch line in the joke plays the main role. On the other hand, boundaries can also create a fear of the audience becoming angry or upset, which reduces the desire to experiment. In this case, the creativity of the comedian can suffer. The research revealed that the influence of cancel culture is also visible in the work of the comedy industry, and as a result, has affected the careers of many comedians negatively. On the other hand, comedians who have been the target of a silencing campaign have also been able to continue their careers and sometimes even become more popular than before.

Stand-up humour is a relatively new development in Finland, and therefore the related borderline between black humour and cancel culture is a relatively recent phenomenon. Consequently, there is always a risk when using black humour in Finland, and especially finding your own target audience can be challenging due to Finland's small population. However, the conclusion of this study is that stand-up comedy is allowed to joke about any issue, if the perspective is correct, and the joke is smart enough.

Key words: stand-up, comedy, black humour, cancel culture

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	5
2	MITEN STAND UP -KOMEDIA TOIMII?.....	7
	2.1 Stand up esittävien taiteiden lajina	7
	2.2 Mikä stand up -komiikassa naurattaa?	8
	2.2.1 Alustus	9
	2.2.2 Yllätys.....	10
	2.2.3 Ylemmyys	10
	2.3 Turvallinen huumori stand up -esityksessä	11
	2.4 Musta huumori stand up -komiikassa	12
	2.5 Mustan huumorin toimivuus lavalla.....	13
3	STAND UP -KOMIIKAN RAJAT.....	15
	3.1 Miten rajat stand up -huumorissa ilmenevät?.....	15
	3.2 Miksi jotkut koomikot pystyvät ylittämään rajat?.....	16
	3.3 Mitä tapahtuu, jos ylittää rajat?	17
	3.4 Lavahahmo	18
	3.5 Hyvän ja huonon mustan huumorin vitsin ero	19
	3.6 Mustan huumorin ja katsojan suhde	20
4	CANCEL-KULTTUURI.....	22
	4.1 Mikä on cancel-kulttuuri.....	22
	4.2 Cancel-kulttuurin vaikutukset mustaan huumoriin	22
	4.3 Onko Cancel-kulttuuria olemassa?	24
	4.4 Yhteenveto Cancel-kulttuurin vaikutuksista komiikkaan	24
5	POHDINTA	26
	LÄHTEET	29
	LIITTEET	31

1 JOHDANTO

Musta huumori on ollut minulle tapa käsitellä ahdistusta ja pelkoja ja halusin valita sen opinnäytetyön aiheeksi, koska näin sain mahdollisuuden tutkia mustaa huumoria ja sen vaikutusta erilaisiin ihmisiin syvällisemmin. Myös stand up -komiikka on ollut minulle aina tärkeää. Siinä viehättävät vapaus ja alan raakuus. Stand up -komiikassa vitsit kirjoitetaan ja esitetään lavalla, jonka jälkeen yleisö antaa palautteen nauramalla, tai katsomalla ilmeettömänä esiintyjää epä mukavan tunnelman valuessa huoneeseen. Tämän takia päätin opinnäytetyötäni varten rajoittaa tutkimuksen mustaan huumoriin stand up -komiikassa. Mustaa huumoria käyttävien vitsien kirjoittaminen sekä taitavasti kirjoitettujen, mustaa huumoria sisältävien vitsien kuuleminen on voimaannuttava kokemus nykypäivän maailmassa, joka on täynnä sääntöjä ja uhkia. Tavoitteeni on tutkia miksi monet kuitenkin suhtautuvat mustaan huumoriin täysin päinvastaisesti, eivätkä voi lainkaan sietää sitä? Tämän takia näkökulmani tutkimukseen on henkilö, joka haluaa taitavasti naurattaa yleisöä mustilla vitseillä.

Opinnäytetyöni tietoperusta rakentuu komediasta kertovista kirjoista, haastatteluista, artikkeleista, jotta saisin laadullisen tutkivan näkemyksen mustasta huumorista ja komiikan rajoista. Olen haastatellut (liite 1) kuutta eri suomalaista työkseen komediaa tekevää koomikkoa mukaan lukien mustaa huumoria käyttäviä koomikkoja.

Opinnäytetyöni keskeisiä teemoja ovat: Mitä on stand up -komedia, mitkä ovat lavalla olevan koomikon yleisimmät keinot naurattavat yleisöä vitsillä, mitä musta huumori on ja miksi se naurattaa- ja suututtaa. Käsittelen myös stand up -komiikan rajoja tänä päivänä, ja rajojen tuomia hyviä ja huonoja puolia. Lisäksi käsittelen sitä, miksi jotkut koomikot osaavat mennä rajojen yli paremmin kuin toiset, ja mitä tapahtuu, kun rajat on ylitetty. Lopuksi käsittelen sosiaalisen median esiin tuomaa cancel-kulttuuria, sen vaikutusta tämän päivän huumoriin, ja mikä sen todellinen rooli ja vaikutus huumoria työkseen tekevien ihmisten uran kannalta.

Tavoitteeni tutkimukselle on ymmärtää mustaa huumoria, jotta pystyy analysoimaan vitsiä kirjoittaessa mikä naurattaa, ja mikä vitsissä voi loukata. Huumorin subjektiivisuuden takia on mahdotonta saada varmaa vastausta tutkimukselle, mutta monien lähteiden avulla toivon suuntaan antavaa laadullista vastausta toimivan mustan huumorin tekemiselle. Cancel-kulttuurin tutkiminen on myös tärkeää mustasta huumorista puhuessa nykypäivänä, koska sosiaalinen media on joka paikassa, halusimme tai emme.

Uskon opinnäytetyöni olevan mielenkiintoista luettavaa henkilöille, jotka ovat kiinnostuneita komedian tekemisestä Suomessa, tai niille, jotka muuten pitävät stand up -komiikasta ja -humorista. Mustan huumorin käyttäminen väärällä tavalla voi helposti muuttua kiusaamiseksi tai mauttomaksi toiminnaksi. Olen pyrkinyt opinnäytetyössäni tuomaan esille asioita, jotka huomioituna tekevät mustasta huumorista hauskaa ja viihdyttävää.

2 MITEN STAND UP -KOMEDIA TOIMII?

2.1 Stand up esittävien taiteiden lajina

Stand up on yhden esiintyjän show yleisölle, ja ainoana tarkoituksena on saada yleisö nauramaan. Vitsit, joita esiintyjä kertoo, voivat olla minkälaisia tahansa. Tämä vapaus tuo esiintyjälle paljon mahdollisuuksia onnistua, mutta samoin epäonnistumisen vaara on suuri. Vaikka stand up -koomikon vitsi tai tarinat voivat olla minkälaisia tahansa, tärkeintä on, että jutut ovat aina hauskoja. Stand up -koomikko Toni Jyvälä (2013, 13) sanoittaa asian hyvin kirjoittamalla, että naurun saaminen pitää aina olla stand up -koomikon tärkein tavoite. Jos ihminen haluaa kertoa tarinoita tai huomioita maailman epäkohdista ilman mitään koomisia elementtejä, ei stand up -komiikka ole yleensä oikea työkalu siihen.

Stand up -esityksellä on paljon yhteistä luennointitilanteen kanssa, mutta siinä on yksi iso ero, kuten toimittaja Richard Zoglin (2010) ottaa esille artikkelissaan, miten stand up -esitys on komedian laji, jossa yksi ihminen puhuu yleisölle spontaanin näköisellä tavalla. Tämä spontaanin näköinen tapa esiintyä saa aikaan rennon tunnelman ja suojamuurit laskemaan, mikä on tärkeää komiikassa. Koomikot Markku Toikka ja Maritta Vento (2000, 27) ottavat myös kantaa tähän kirjassaan *Ala naurattaa! - Stand Up -komedian käsikirja*, miten stand up -numero ei saa kuulostaa kirjoitetulta, jotta esityksessä säilyy poljento ja yllätyksellisyys.

Jyvälä (2013) kiteyttää hyvin stand up -komiikan perusluonteen. Stand up -komiikka on enemmän kuin vitsien kertomista. Se on omien huomioiden kertomista maailmasta ja yleisön kanssa kommunikoimista. (Jyvälä 2013, 13.) Yleisö on tullut nauramaan koomikoiden huomioille maailmastamme, joka on rankka ja vaikea paikka. American Comedy Instituten perustajajohtaja Stephen Rosenfield kertoo *The Guardianin* haastattelussa, että tärkein aihe stand upissa on se miltä maailma tuntuu tällä hetkellä (Nevin 2017). Myös stand up -koomikko Kimmo Aro kiteyttää stand up -koomikon roolia hyvin. Aro (2022) kertoo koomikoiden olevan ihmisiä, jotka ovat viettäneet paljon aikaa yksin tai ovat käyttäneet aikaa ihmisten tarkkailuun. Koomikot naurattavat yleisöä tämän takia

asioilla, joita normaali ihminen ei edes tajua olevan hauskaa normaalissa elämässä ja tämä huomiokyky tekee koomikosta koomikon. (Aro 2022.) Yleisö haluaa kokea, että kaiken maailman pelon ja ahdistuksen keskellä voi nauraa. Huumori luo toivoa.

Stand up -komediaan ei tarvita kuin yksi esiintyjä ja yleisö. Stand up -komediassa kuitenkin on hyvä olla avara huone, lava ja mikki, jotta vitsit saadaan esitettyä ja kuulumaan parhaalla mahdollisella tavalla. Stand up -koomikko Demetri Martin (2012) kertoo omassa stand up -erikoisohjelmassaan, miten parhaat huoneet stand up -komiikkaa varten ovat sellaiset huoneet, jotka ovat kaikista huonoimpia tulipalon sattuessa. Tämä tarkoittaa sitä, että huoneet, joissa on matala katto saavat komedian toimimaan, koska yleisön nauru kaikuu parhaiten. Nauru on tarttuvaa ja kun ihminen kuulee muiden nauravan, pääsevät myös ujommat henkilöt helpommin mukaan huoneen humoristiseen tunnelmaan. Mikki ei ole pakollinen stand up -komiikkaa esittäessä, mutta sitä tarvitaan usein pitämään koomikon ääni kuuluvampana kuin yleisön. Stand up -komediaesityksessä on tärkeää luoda vuorovaikutus yleisön kanssa, jotta yleisön ja koomikon välille muodostuu yhteys. Yleisö kommunikoi naurulla ja taputuksilla. Välillä joku yleisöstä voi innostua liikaa ja alkaa puhumaan koomikolle ilman koomikon lupaa. Tällöin tarvitaan mikkiä, jotta koomikko pystyy säilyttämään etulyöntiasemansa. Mikin avulla koomikon ääni on esiintymistilassa kuuluvin, jolloin hän pystyy myös johtamaan yleisössä tapahtuvia tilanteita siihen suuntaan, minne hän haluaa ja luonnollisesti – huumorin keinoin.

2.2 Mikä stand up -komiikassa naurattaa?

Seuraavaksi käyn läpi tekniikoita, joita stand up -koomikot käyttävät naurattaakseen yleisöä lavalla. Tekniikoita on monia, mutta käyn läpi tärkeimmät. Sen ohella käyn myös läpi mikä on niin sanottu turvallinen huumori, sekä mitä musta huumori on ja miten se lavalla toimii.

Näiden käsitteiden läpikäymisellä saa ymmärryksen komedian kirjoittamiseen, sekä mitä komedia tehdessä pitää miettiä, sekä miksi katsojana tulee naurettua tietyille asioille. Tämä alustaa hyvin koomikon mielentilaa kirjoittaessa ja

esittäessä komiikkaa, jota yleisönä ei tule mietittyä. Käsitteet antavat alustuksen tuleviin aiheisiin mitä opinnäytetyössä käsitellään.

2.2.1 Alustus

Stand-up on armoton komedian laji. Koomikko on yksin ihmisten edessä ja jos ihmisiä ei naurata, ei ole ketään eikä mitään mikä pelastaisi koomikon pulasta. Professorit Mark Shatz ja Mel Helitzer (2016, 19) kertovat kirjassaan *Comedy Writing Secrets*, miten huumori on havainnoimisesta kiinni ja kuinka pienet asiat omassa komediassa voivat johtaa siihen, viihdyttävätkö omat jutut yleisöä vai ärsyttävätkö ne heitä. Yleisön naurattamiseen ei ole olemassa yhtä varmaa tapaa, mutta on keinoja, jotka tekevät lavalla hauskuuttamisesta varmempaa.

Koomikko Judy Carter (2001, 72) ottaa esille kirjassaan *The Comedy Bible*, miten tärkeää on oppia vitsin rakenne tai muutoin hauskana oleminen lavalla tulee olemaan hakuammuntaa. Olen tästä samaa mieltä, mutta minusta tärkeämpää ennen vitsin kirjoittamista on ymmärtää, miksi tietyt vitsit naurattavat katsojia.

Vitsin perusta jaetaan pääasiassa kahteen osaan, joista ensimmäinen on setup, eli alustus. Toikka ja Vento (2000, 30) kiteyttää hyvän setupin olevan mahdollisimman yksinkertainen ja tehokas lause tai virke, joka valaisee katsojalle vitsin sisällä tapahtuvan tilanteen. Setup on hyvä olla mahdollisimman ytimekäs, jotta katsoja ei tylsisty tai hämmenny. Vitsin pitäisi päättyä aina punchlineen, eli iskuun, joka on se lause tai sana, joka saa yleisön nauramaan. Toikka ja Vento (2000, 33) selittävät miten punchlinen pitää luoda vastakohtaa ja liottelua setuppiin. Kaikki on sallittua punchlinen aikana, jotta yleisön saa nauramaan.

Psykologi Patricia Keith sanoo, että kaksi suurinta syytä, miksi nauramme vitsille vitsistä riippumatta ovat yllätys ja ylemmyyden tunne (Shatz & Helitzer 2016, 25). Stand up -komiikassa tulisi siis erityisesti keskittyä näihin kahteen yleisimpään naurun aiheuttajaan: yllätys ja ylemmyys.

2.2.2 Yllätys

Yllätys on tärkein asia komediassa. Shatz ja Helitzer kertovat (2016, 26), miten kutittaminen ei naurata, jos sen tietää tulevan. Nauraminen on reaktio, joka on vahvimmillaan, kun se yllättää. Jos esimerkiksi katsoo komediaelokuvaa monta kertaa, sen hauskat kohdat huvittavat, mutta hauskimmat kohdat olivat voimakkaampia, kun nämä kohdat näki ensimmäistä kertaa.

Yleensä nauramme peittääksemme nolostuksemme (Shatz & Helitzer 2016, 26). Jos esimerkiksi toisen ihmisen kanssa keskustelussa tulee sanottua jotain väärin, puhujaa alkaa naurattaa, koska se on luontevin puolustuskeino nolostumiselle. Sama asia toimii komediassa. Hyvässä vitsissä yleisö johdatetaan vitsin setupissa harhaan ja lopussa yllätetään punchlinella, jolloin yleisön reaktiona on nauru. Yleisö kokee nolostuvansa ja tulevansa yllätetyksi, jolloin aivojen puolustusreaktiona seuraa nauru. Näytelmäkirjailija Abe Burrowsin mukaan vitsi on kuin kierreheitto pesäpallossa: se näyttää menevän suoraan yleisöä päin, mutta kiertää viime hetkellä pois päin (Shatz & Helitzer 2016, 27).

Oman kokemukseni kautta olen huomannut miten tärkeää, että koomikko on lavalla aito ja pidetty ihmisenä. Jos vitsiä kertovasta ihmisestä ei pidä, on katsojalla automaattisesti kielteinen ennakoosenne vitsin kertojaa kohtaan. Tällöin on vaikeampaa yllättyä katsojana, koska katsoja ei halua kannustaa ihmistä, josta ei pidä. On helpompi saada yleisö nauramaan hausalle kohdalle, kun koomikko on aito ja persoonallinen vitsin alkua kertoessaan (Carter 2001, 70). Tämän vuoksi on tärkeää työskennellä yleisön kanssa, ei yleisöä vastaan.

2.2.3 Ylemmyys

Ihmiset saa helposti nauramaan, jos stand up -koomikko kertoo itseään alentavaa vitsiä. Ihmisten on helppoa nauraa koomikon kustannuksella, varsinkin kun on tiedossa, että ainoa ihminen, joka voi naurusta loukkaantua on vitsin

kertoja itse. Normaalit ihmiset piilottavat epävarmuuksiaan, mutta koomikot näyttävät ne maailmalle (Carter 2001, 34).

Tämän takia poliittinen huumori sekä huumori julkisuuden ihmisistä toimii sekä stand up -komiikassa että melkein jokaisessa komedialajissa. Ihmiset rakastavat tilannetta, jossa tärkeässä asemassa olevia henkilöitä käytetään vitsien kohteena. Shatz ja Helitzer (2016, 28) kertovat kirjassaan, että mitä suurempi on vitsin kohteen arvo, sitä suurempi on ihmisten tarve tasoittaa tilanne. Ihmiset myös nauttivat, kun vitsejä tehdään ihmisistä, joista suurin osa ei tykkää. Sen takia työpaikan kahvihuoneessa huonokin imitointi pomosta voi saada aikaan kovat naurut. Ammattilaishumoristin tavoitteena on saada kuulija tuntemaan ylemmyyden tunnetta vitsien aiheen tai huumoritekniikoiden avulla (Shatz & Helitzer 2016, 30). Kuitenkaan vitsailua ihmisryhmistä, jotka ovat huonossa yhteiskunnallisessa asemassa, ei katsota hyvällä, vaan sitä pidetään alaspäin lyömisenä.

2.3 Turvallinen huumori stand up -esityksessä

Usein sanotaan, että turvallista stand up -esitystä ei ole olemassa. Aro (2021) kertoo näkemyksensä siitä, miksi jokaisella yksilöllä on mahdollisuus loukkaantua mistä tahansa vitsistä. ”Omat tunnelukot voivat olla syy miksi ei koomikoiden vitseistä tykkää. On helppo ampua sanansaattajaa.” (Aro 2021.) Vaikka täysin turvallista stand up -komiikan aihetta ei ole, ovat omaan elämään ja jokapäiväiseen havainnointiin liittyvät aiheet yleensä turvallisia. Kukaan ei voi suuttua asioista, jotka ovat yksilön ajatuksia, elleivät ne ole loukkaavia jotakin toista ihmistä tai ihmisryhmää kohtaan.

Turvallisessa huumorissa nauretaan omalla kustannuksella esimerkiksi anopin kanssa käydystä epämukavasta tilanteesta, tyttöystävän suututtamisesta tai pomon kanssa käydystä nolosta tapahtumasta. Turvallisessa huumorissa koomikon huumori seuraa valtaviirran mielipidettä, ei loukkaa ketään eikä käsittele arkoja aiheita. Turvallinen huumori voi kuitenkin olla tylsää. Jos aiheet vitseille ovat liian käytettyjä, ne ovat automaattisesti tylsiä, ellei aiheeseen löydy jotain todella uniikkia näkökulmaa. Huono vitsinalku on yleensä sellainen, joka

yrittää olla hauska aidon sijasta (Carter 2001, 77). Koomikon pitää yrittää olla ihminen, joka ajattelee asioista uniikilla ja erilaisella tavalla.

Turvallinen huumori ei kuitenkaan ole aina turvallista, koska aina kun jollekin aiheelle nauretaan, voi joku yleisöstä loukkaantua. Stand up -koomikko Eero Corso (2022) kertoo, miten huumori on hauskaa siihen asti, että se osuu itseensä. Asiat, jotka on itse kokenut voivat olla asioita, joista vitsaileminen on vaikeaa. (Corso 2022.) Koomikko ei voi koskaan tietää, mitkä ovat ne herkät aiheet yleisössä, eikä siitä tiedä usein itse yleisökään ennen kuin ne tulevat esityksessä esille. Turvalliset aiheet ovat hyvä tapa sekoittaa pakkaa ja saada yleisölle turvallinen olo ennen kuin hyökkää likaisella punchlinella. Huumorityylien sekoittaminen on paras tapa yllättää ja naurattaa katsojia.

2.4 Musta huumori stand up -komiikassa

Mustaa huumoria on monenlaista. Kliinisen psykologian esitohtori Meaghan Mobbs (2018) määrittelee artikkelissaan mustan huumorin olevan huumoria, jossa käsitellään uhkaavia tai häiritseviä asioita. Mustan huumorin tärkein työkalu on shokki, joka herättää katsojassa järkytyksen tunteen. Jotkut nauravat ja nauttivat tästä kokemuksesta, mutta jotkut pahastuvat. Tämän takia mustaa huumoria pitää osata säännöstellä ja sen tulee olla älykästä, jotta yleisö saadaan nauramaan, ei pelkästään järkyttymään.

Monet ihmiset suuttuvat mustasta huumorista, koska aiheet koskettavat tyyppillisesti tabuja, kuten lasten kuolemaa, riippuvuutta tai väkivaltaisia perheoloja, ja nämä voivat olla monelle asioita, joista ei haluta kuulla mitään vitsiä. Corso (2022) ottaa esille miten synkät asiat herättävät väkisinkin epämukavia tunteita ihmisissä varsinkin, jos niitä käsitellään huumorin kautta. Jotkut henkilöt kokevat näistä aiheista vitsailun olevan loukkaavaa kaikille niille, jotka ovat kokeneet näitä asioita. Stand up -koomikko Arttu Järvinen (2022) ottaa esille ihmiset suuttuvat toisten puolesta, kun ei ajatella jutun ja vitsin pointtia, vaan mennään nopeisiin johtopäätöksiin ja pidetään komiikkaan vain pilkkana. Kuitenkin huumorissa parasta on se, että siinä voi puhua ja vitsailla mistä tahansa ja tämä on monelle syy, miksi he nauttivat huumorista tai haluavat tehdä

komiikkaa. Aro (2021) kertoo, miten kaikesta voi vitsailla, kunhan kertoo asian hyvin ja hauskasti. ”Huono vitsi mistä tahansa asiasta on huono vitsi ja samalla hyvin kirjoitettu vitsi on aina toimiva aiheesta riippuen” (Aro 2021). Jos mustaa huumoria haluaa tehdä pelkästään järkyttääkseen, kannattaa miettiä uudestaan, onko vitsien kirjoittaminen oikea tapa toteuttaa itseään. Jos kuitenkin haluaa kirjoittaa hyviä vitsejä käyttäen mustaa huumorin tuomaa järkytystä työkaluna, on hyvä mahdollisuus naurattaa huumorin ystäviä.

Huumori säätelee stressiä (Mobbs 2018). Musta huumori on monelle tapa käsitellä rankkoja aiheita. Monet ihmiset haluavat kiertää rankkoja aiheita, mutta mustan huumorin ystävät haluavat nimenomaan käsitellä rankkoja aiheita perusteellisemmin. Toikka ja Vento (2000, 72) kertovat stand up -koomiikan toimivan varaventiilinä, jolla puretaan ahdistusta ja aggressiota. Sen kautta haetaan vapautusta normaalielämästä, kun vakava pyritään kääntämään ei-vakavaksi. (Toikka & Vento 2000, 72.) On parempi nauraa rankoille aiheille, kuin pelätä niitä. Yksilö käyttää vitsiä tunteen muuttamiseksi hauskaksi sen sijaan, että aihe tuottaa esimerkiksi toivottomuutta, vihaa tai pelkoa (Mobbs 2018). Tämän takia musta huumori on monille, ei pelkästään tapa nauraa, mutta myös terapiakeino.

2.5 Mustan huumorin toimivuus lavalla

Taitava stand up -koomikko saa yleisön tykkäämään hänestä, vaikka komiikka olisikin mustaa tai loukkaavaa. Kaikella on rajansa, mutta koomikko, joka osaa nämä komiikan säännöt, voi saada enemmän anteeksi, koska pystyy voittamaan yleisön luottamuksen. Musta huumori toimii parhaiten, kun se iskee ihmisten sekaviin ajatuksiin, joita on alitajunnassa (Järvinen, 2022). Stand up -koomikko Helena Pöllänen (2022) tuo esiin miten mustassa huumorissa parasta on oivallus ja tunne, että mustan huumorin jutuille nauraminen on kiellettyä, mutta tästä huolimatta sen avulla saa tietynlaisen kilven rikkoutumaan yleisössä. Jos koomikko saa yleisössä sen kuvitteellisen kilven rikki, alkaa yleisö tajuta mustan huumorin olevan koomikon tapa saada naurua, ja ei tapa tehdä pilkkaa.

Olen itse huomannut stand up -komiikkaa tehdessäni, että jos keikan aloittaa synkillä asioilla, voi katsoja laittaa suojamuurit heti päälle, vaikka vitsi olisikin hyvä. Raskaat aiheet kuten kuolema, sairaudet ja väkivalta ovat asioita, jotka herättävät vahvoja tunteita ihmisissä, vaikka kyseessä olisikin komediaesitys. Stand up -koomikko Robert Pettersson (2022) kertoo, miten uskoo luottamuksen olevan tärkeä asia mustan huumorin tekemisessä. ”Alussa yleisö saattoi vihata minua ja minun juttujani. Johtui varmaan siitä, että en ollut lunastanut itseäni koomikoiden joukkoon vielä”. (Pettersson 2022.) Samaa asiaa voi miettiä pienemmässä mittakaavassa, jos yleisö ei ole tottunut mustaan huumoriin. Kun keikan alussa aloittaa pehmeämmillä vitseillä, yleisön luottamus kasvaa ja sen jälkeen yleisö on valmiimpi nauramaan myös rajuimmille vitseille.

3 STAND UP -KOMIIKAN RAJAT

3.1 Miten rajat stand up -huumorissa ilmenevät?

Ihmiset kokevat huumorissa olevan enemmän rajoja kuin aiemmin, ja samalla ihmisten olevan herkempiä. Jos tämä on totta, se ei tarkoita vain huonoa huumorille. Se tarkoittaa, että maailmamme on alkanut muuttua tietoisemmaksi. Toimittaja Semira Rose (2020) kertoo, miten yhteiskuntamme kehittyminen vuosikymmenien saatossa on edistänyt asioiden kehittymistä positiiviseen suuntaan ja nykypäivänä se tarkoittaa sitä, että monet vitsit, jotka toimivat 1980- ja 1990-luvulla, eivät enää toimi tänä päivänä. Tämä puolestaan tarkoittaa sitä, että koomikoiden on hyvä tiedostaa, mistä kannattaa nykypäivänä vitsailla ja mistä ei.

Rajat komedialle tulevat myös stand up -komiikan ulkopuolelta. Toimittaja Nicholas Barber (2015) ottaa artikkelissaan hyvin esille, miten ennen vanhaan koomikko pystyi kertomaan mustan vitsin pienessä klubissa. Jos vitsin shokkireaktio oli suurempi kuin nauru, koomikko tiesi olla kertomatta vitsiä enää toista kerta. Nykyään etenkin älypuhelimien takia vitsit eivät jää pelkästään pienen klubin kuulijakunnan tietoisuuteen, vaan voivat levitä isonkin yleisön tietoisuuteen. (Barber 2015.) Tämä on ongelma koomikoille, koska heidän on vaikeampaa kokeilla vitsien toimivuutta turvallisesti. Koomikko ei voi tietää, toimiiko jokin vitsi ennen kuin katsojat ovat sen kuulleet. Jos katsojat eivät tykkää vitsistä pitää koomikon kuunnella palautetta, mutta toisaalta koomikko saa palautteen vasta, kun vitsi on kerrottu. Vaarana on, että jos vitsi leviää sosiaalisen median kanavissa, voi koomikko joutua ison ryhmän vihaisen reaktion kohteeksi, vaikka vitsi olisi alun perin kerrottu vain 20 ihmiselle. Koomikko Katy Brandin mukaan, mitä kauempana (paikasta tai kontekstista) vitsistä on, sitä vähemmän hauska vitsi on (Sawyer 2019).

Tämä tarkoittaa sitä, että koomikon kertomukset voi toimia tietyssä paikassa ja tilanteessa, mutta kun saman vitsin lukee tai kuulee koomisen tilanteen ulkopuolella, voi vitsin satiiri ja huumori muuttua ja hävitä kokonaan, jolloin vitsistä jäävät jäljelle vain loukkaavat puolet. Tämän takia rajat on helppo ylittää

vahingossa, ja väärinymmärryksen mahdollisuus on nykypäivänä jokaisen koomikon takaraivossa enemmän tai vähemmän. Mustassa huumorissa pitää olla valmis yleisön erilaisiin reaktioihin. Järvinen (2022) kertoo, että on aina ihmisiä, jotka ovat herkkiä tietyille aiheille, mutta samalla suurin osa stand up -yleisöstä ymmärtää stand up -koomikon yrittävän vain naurattaa synkillä aiheilla.

3.2 Miksi jotkut koomikot pystyvät ylittämään rajat?

Mustan huumorin käyttäminen oikein on taitolaji. Stand up -koomikko Hal Cruttenden kertoo, miten ihmiset tulevat etsimään komediaesityksistä asioita, jotka shokeeraavat (Barber 2015). Koomikon pitää kuitenkin osata kertoa mustaa huumoria sisältävä vitsi älykkäällä tavalla. Mustan huumorin pitää aina yllättää. Yleisö pitää nopeasti koomikkoa laiskana, jos heti vitsin alusta tietää miten vitsi tulee loppumaan. Hyvästä mustasta huumorista ei jää paha maku suuhun (Rose 2020).

Koomikon pitää myös viestiä omalla esiintymisellä ja asenteella, että esittää vitsin pelkästään saadakseen aikaan naurua, ja että ei tarkoita sanomisiaan oikeasti. Tämän takia on tärkeää, kuka vitsin kertoo. Koomikko Daliso Chavonda kertoo, miten sama mustaa huumoria sisältävä vitsi poliitikon suusta on julkisuudessa paljon pahempi kuin koomikon esittämänä. Poliitikon sanomisen on tarkoitus olla totta, kun taas koomikon kertomat jutut eivät. (Sawyer 2019.) Tämä antaa tietyn suojan koomikoille, koska keskiverto ihminen tajuaa, että koomikot haluavat naurattaa, eivätkä suuttuttaa. Vitsin kertojalla on myös merkitystä, siihen kuka suuttuu (Sawyer 2019). Esimerkiksi valkoinen heteromies, joka vitsailee, miten helppoa on olla tummaihoisen lesbonainen, ei välttämättä saa positiivista reaktiota aikaan tavalliselta huumorin ystävältä. Kuitenkin älykäs ja yllättävä näkökulma voi tehdä tästäkin tilanteesta toimivan.

Koomikko Jim Norton ottaa esille Time-lehdessä, miten amerikkalaiset ovat riippuvaisia loukkaantumisesta (Barber 2015). Tämän vuoksi koomikot, jotka leikkivät huumorissaan rajojen kanssa, eivät saa olla herkkiä kritiikille. Monet ihmiset voivat suuttua mistä tahansa asiasta, joka heitä häiritsee. Joskus yleisö haluaa suuttua jonkun puolesta (Sawyer 2019). Tämä tarkoittaa sitä, että vaikka

vitsi tai asia ei haittaa yksilöä henkilökohtaisesti, se voi suututtaa tiettyjä henkilöitä, jos he ajattelevat sen häiritsevän jotakin toista henkilöä tai ihmisryhmää. Asia on juuri yhtä monimutkainen ja vaikea kuin edellinen lause itsessään. Tämän takia parhaimmillekin mustaa huumoria harrastavien koomikoiden jutuille suututaan.

Vaikka koomikon pitää aina kuunnella yleisöä, pitää koomikon myös osata suodattaa kritiikkiä, joka ei ole peräisin koomikon tavoittelemalta yleisöltä. Stand up -koomikon tarkoitus on kuitenkin yrittää leikitellä aina jonkin verran rajojen kanssa. Toikka ja Vento (2000, 70) ottavat esille, miten stand up -komedian avulla paljastetaan tabuja ja leikitellään niillä. Koomikko taistelee sanan säilällä sosiaalisia ja yhteiskunnallisia normeja vastaan, jossa näkyy sananvapauden periaate paljaimmillaan. (Toikka & Vento 2000, 70.) Aivoja ei saa pois päältä ja monet ihmiset miettivät kiellettyjä tai tabuiksi jääneitä asioita päivittäin, jotka aiheuttavat ahdistusta tai syyllisyyttä yksilössä. Koomikon puhuessa näistä asioista lavalla tuo se usein isoimmat naurut yleisössä, koska katsojassa purkautuvat nämä raskaat tunteen ja samalla he tajuavat, että eivät ole yksin omien pelkojensa kanssa. Tämä voi tuoda vahvaa yhteisöllisyyttä ja helpotusta yleisössä, vaikka koomikon komiikka olisikin mustaa huumoria.

3.3 Mitä tapahtuu, jos ylittää rajat?

Monet ihmiset, jotka ovat kertoneet sosiaalisessa mediassa omasta mielestään hauskan jutun, ovat menettäneet työnsä ja vahingoittaneet ihmissuhteitaan. Hyvä esimerkki on koomikko Ari Shafer. Kirjailija Jason Zinoman (2020) kirjastää artikkelissaan, miten Kobe Bryantin kuoltua helikopterionnettomuudessa vuonna 2020 lähetti Ari Shaffer Twitterissä seuraajilleen viestin onnettomuuden aattona, missä kertoi olevansa onnellinen Bryantin kuolemasta, samalla kuin Bryantin perhe ja urheilufanit surivat. Sosiaalinen media, uutislähteet ja julkiset suutuivat Shafferille ja hän menetti sopimuksensa Netflixin kanssa sekä sai negatiivista julkisuutta kansainvälisesti sekä tappouhkauksia. Tämä on yksi esimerkki siitä, miten mauttomia vitsejä voi nykyään kertoa nopeammin, ja laajemmalle yleisölle kuin koskaan aiemmin, jolloin kritiikkiä pitää myös osata odottaa. (Zinoman 2020.)

Toimittaja Diyora Shadijanova (2020) mainitsee artikkelissaan kolme tärkeää vaihetta, kun ihminen joutuu ongelmiin sanomisistaan: loukkaus, anteeksipyyntö ja lopputulema. Loukkauksen eli tässä tilanteessa koomikon huonosti vastaanotetun vitsin jälkeen on tärkeää pyytää anteeksi, jos tilanteesta haluaa päästä nopeasti pois. Koomikon pitää myös miettiä, kannattaako hänen pyytää vitsiään anteeksi. Jos koomikon tyylinä on käyttää mustaa huumoria, kannattaa koomikon pyytää anteeksi mielten pahoittamista, ei vitsiä itsessään. Jos kuitenkin vitsi on todella loukkaava ja halpamainen, on koomikon hyvä sanoa vitsin olleen virhe, jotta se ei luo hänelle stigmaa. Kolmas vaihe eli lopputulema päättää, miten hyvin on hoitanut aikaisemman vaiheen ja miten paha alkuperäinen loukkaus oli (Shadijanova 2020). Vitsi, joka ylittää hyvän maun rajat, unohdetaan paljon nopeammin kuin rasistinen paasaus, josta puuttuu huumori. Aro (2021) osoittaa, miten anteeksipyyntö voi olla iso ero uran jatkumisen suhteen. ”Roope Salminen ja Aku Hirviniemi pyysivät anteeksi. Pääsivät jatkamaan uraansa pienen tauon jälkeen, kun taas esimerkiksi Axl Smith ei pyytänyt samalla tavalla anteeksi, jolloin ura loppui. Koomikon pitää muistaa pyytää anteeksi, jos tekee väärin.” (Aro 2021.) Tässäkin Smithin loukkaus oli kuitenkin vakavampi kuin Salmisen tai Hirviniemen, mikä teki lopputulemasta huonomman.

3.4 Lavahahmo

Pöllänen (2022) kertoo, miten lavahahmon pitää olla uskottava stand up -komiikassa. Kun puhe ja habitus lavalla ovat yhtä ja juttu on hauska, niin kokonaisuus saa jutusta hauskan. (Pöllänen 2022). Myös ulkonäkö vaikuttaa siihen, mitä pystyy sanomaan lavalla. Järvinen (2022) tuo esille seikkoja, miten ulkonäkö luo kontekstin sille, mistä puhuu lavalla. Esimerkiksi vitsit homoseksuaalisista naisoletetuista valkoisen heteromiehen suusta voivat väärin kerrottuna kuulostaa enemmän poliittiselta kannanotolta kuin huumorilta (Järvinen 2022). Myös pukeutumisen pitäisi ylläpitää koomikon lavahahmoa lavalla. Toikka ja Vento (2000, 48) ottavat esille, miten koomikon pukeutuminen pitää ylläpitää hänen lavaminäänsä. Koomikon ei myöskään kannata pukeutua liian hyvin, koska yleisö ei tykkää, kun esiintyjä yrittää olla hienompaa kuin on, paitsi jos puku ylläpitää koomikon lavaminää. Lavalle pukeutumisessa tehtävän

on luoda illuusio arjesta, mutta ei olla arkinen. (Toikka & Vento 2000, 48.) Koomikon tehtävä on yrittää pukeutumiselle tuoda esille, miten hän on vain normaali ihminen. Koomikon on hyvä pukea päälle myös mahdollisimman yksinkertaiset vaatteet, jotta yleisö ei keskity enemmän koomikon asusteisiin kuin lavalla tapahtuviin vitseihin.

Lavapersoonana lavalla on tärkeä osa kokonaisuutta, jotta yleisö ymmärtää vitsin kontekstin. Corson huumori sisältää paljon synkkiä asioita, mutta hänen lavahahmonsa on hymyilevä. Tämä kontrasti luo huumoria itsessään. Mustaa huumoria tekevän Petterssonin lavapersoonassa taas tyhjä katse ja hidas tapa puhua saavat katsojat rentoutumaan ennen mustien vitsien iskemistä. Pettersson (2022) on myös sitä mieltä, että oman lavapersoonallisuuden ja omien vitsien välillä on suhde. ”Minulle kerrottiin alussa, että omien juttujeni kanssa ei sopinut silmälasit lavalla, koska olin liian kiltin näköinen” (Pettersson 2022). Monet koomikot haluaisivat enemmän ymmärrystä sille, että se, mitä he sanovat lavalla, ei välttämättä ole sitä, mihin he itse uskovat. Ne ovat loppujen lopuksi vain asioita, joiden tarkoitus on naurattaa katsojia. Pettersson (2022) vertaa mustaa huumoria sisältävää stand up -esitystä kauhuelokuvaan. ”Ei se kauhuelokuvan päähenkilö ole se oikeasti, joka tekee niitä hirveyksiä, joita elokuvassa näkee, vaan on vain näyttelijä. En ole sellainen ihminen, joka oikeasti tekee niitä asioita, joista vitsailen”. (Pettersson 2022.)

3.5 Hyvän ja huonon mustan huumorin vitsin ero

Mustaa huumoria hyödyntävä ja toimiva vitsi on yleensä sellainen, joka saa katsojalle sellaisen olon, että kaikessa kauheudessaan se on kuitenkin älykäs. Corso (2022) kiehtoo omassa mustan huumorin stand up -komediassaan se, että musta huumori on haastavampaa. Jos haluaa tehdä huumoria vaikeista ja vakavista aiheista, pitää olla tarkkana, miten vitsit kirjoitetaan ja esitetään lavalla. (Corso 2022.) Huonossa mustassa vitsissä ei ajatella tällä tavalla. Yleensä luullaan, että hyvä mustan huumorin vitsi perustuu sen kykyyn järkyttää yleisöä, mikä ei kuitenkaan ole totta. Corso (2022) kertoo, että mustan huumorin vitsiä tehtäessä pitää miettiä, onko vitsin järkyttävyyden ja hauskuuden suhde oikeassa tasapainossa. ”Huonossa mustan huumorin vitsissä shokkiarvolla on enemmän

painoarvoa kuin vitsin hauskuudessa. Jos olen itse kirjoittanut vitsin ja esittäessäni huomaan, että vitsin järkyttävyyks on tärkeämmässä roolissa kuin hauskuus, niin vitsi ei ole toiminut hyvin.” (Corso 2022.) Pettersson (2022) on samaa mieltä tästä asiasta. ”Pelkkä shokkiarvo ei riitä mustassa huumorissa, vaan punchlinen pitää olla sen verran vahva, että se oikeuttaa shokkiarvon. Jos oivallat ja järkytyt samaa aikaan, niin se naurattaa huomattavasti enemmän.” (Pettersson 2022.)

Mustassa huumorissa on monia tabuaiheita, joita voi käyttää omaa vitsiä varten. Aiheisiin kuuluvat mitkä tahansa ahdistavat aiheet, kuten esimerkiksi rasismi, seksuaalinen väkivalta, perheväkivalta, insesti ja nekrofilia yms. Yksi opinnäytetyöni tavoitteista oli selvittää, onko olemassa aiheita, joista ei voida tehdä komediaa.

Kaikkien haastateltavien mielestä stand up -lavalla pitäisi pystyä sanomaan mitä tahansa, joka on omasta mielestä hauskaa. Pettersson (2022) kiteyttää asian sanomalla, että mitä tahansa saa sanoa lavalla, mutta mitä tahansa ei tarvitse sanoa lavalla. Jos haluaa kirjoittaa jostain pinnalla olevasta tabuaiheesta, joka voi olla monille katsojille herkkä paikka, pitää vitsin olla todella älykäs ja oivaltava, mutta myös näkökulman pitää olla oikea. Corso (2022) mukaan valkoisena heteromiehenä pitää kunnolla ajatella miten asioita aikoo esittää omassa huumorissaan. Se ei rajaa omia juttujen aiheita, mutta rajaa niiden esitystapaa. (Corso 2022.)

3.6 Mustan huumorin ja katsojan suhde

Corso (2022) ja Pettersson (2022) ovat samaa mieltä siitä, että mustan huumorin tärkein asia on hauskuus, eikä shokkiarvo. Stand up -koomikko Anthony Jeselnik kertoo tykkäävänsä puhua omassa huumorissaan tabuaiheista, koska ne luovat jännitettä ja saa yleisön odotuksen tilaan, kunnes tulee punchline, joka rikkoo kasaantuneen jännityksen huoneessa (Watchmojo 2012).

Koomikko, joka kertoo vitsejä lavalla hirveistä asioista, voi pahoittaa monen mielen, mutta samalla se voi tuoda katsojalle vapautuksen arjesta, jossa

sosiaalisiin normeihin ei kuulu nauraa elämän kauheuksille tai peloille. Niin kuin Pettersson (2022) totesi, mustan huumorin tekijä on kuin pahis kauhuelokuvassa, joka tuo jännitystä yleisön elämään esityksen aikana. Stand up -koomikko saa kokeilla mitä tahansa lavalla, jotta pääsee kokeilemaan mitkä hänen vitseistään toimivat, ja mitkä ei. Käsikirjoittaja Anna Brotkin (2021) huomauttaa, että yleisö kuitenkin lopulta päättää mikä on hauskaa. Koomikosta ei tarvitse tykätä, mutta katsoja voi päästä keikan aikana matkalle pitkin koomikon rakentamaa kauheuksien vuoristorataa, ja järkytys vitsien aiheita kohtaan voi muuttua arvostukseksi koomikkoa kohtaan, jos yleisön ja koomikon kemiat kohtaavat. Niin moni asia pitää kohdata, stand up -komiikan tilanteessa, jotta yleisön voi räjäyttää nauruun (Pöllänen 2022).

4 CANCEL-KULTTUURI

4.1 Mikä on cancel-kulttuuri

Viime vuosina sosiaalisessa mediassa on noussut uusi ilmiö nimeltä cancel-kulttuuri, jolla tarkoitetaan mitätöimis- tai vaientamiskulttuuria. Cancel-kulttuurin tarkoitus on pääsääntöisesti sosiaalisessa mediassa tapahtuvan ryhmähäpeän avulla lopettaa jonkin julkisuuden hahmon ura sen jälkeen, kun julkisuuden henkilö on tehnyt jotain vastenmielistä (Dictionary.com). Toimittaja Aja Romano (2020) kertoo artikkelissaan, miten cancel-kulttuurissa on alkanut syntyä tyypillinen kaava. Ensiksi joku julkisuuden hahmo tekee tai sanoo jotain loukkaavaa, minkä jälkeen tapahtuu julkinen, usein sosiaalisen median ruokkima vastareaktio. Tästä seuraa vaatimuksia seurauksista julkisuuden hahmoa kohtaan. (Romano 2020.)

Cancel-kulttuuri on muuttanut maailmaa ja monet ovat pohtineet syitä sen ilmenemiselle. Brotkin (2021) näkee, miten syy cancel-kulttuuriin on se, että isommilla alustoilla ihmisten on helpompaa ilmaista omia mielipiteitä kuin aiemmin. ”Jos aiemmin jollakulla oli vahva mielipide jostain tietystä asiasta, se oli helppo jakaa vain omien kavereiden kesken, mutta nykyään saman ärtymyksen voi ilmaista koko maailmalle yhtä helposti”. (Brotkin 2021.) Cancel-kulttuurin mahdollisia negatiivisia аспекteja on tutkittu monessa julkaisussa, varsinkin mustan huumorin osalta.

4.2 Cancel-kulttuurin vaikutukset mustaan huumoriin

Yleisesti cancel-kulttuurin seuraus komediamaailmassa on oletetusti ollut se, että koomikot ovat alkaneet varoa loukkaamasta yleisöä. Toisaalta voidaan olettaa, että se on samalla tehnyt huumorista liian varovaista. Näyttelijä Dame Maureen toteaa, että komedia on vaarassa, koska koomikot ovat joutuneet lieventämään omaa materiaaliaan, koska pelkäävät loukkaavansa yleisöä (Razzall 2021). Mustalla huumorilla Suomessa on ylipäättään vaikea tienata, koska yleisöä on vähemmän vaihtoehtoiselle komedialle. Corso (2022) kertoo, miten hänen musta

huumorinsa on tyyliä, joka ei erityisesti ole pikkujoulukamaa. ”Tärkeintä on kuitenkin tehdä sitä tyyliä, mitä haluaa tehdä lavalla” (Corso 2022).

Cancel-kulttuurin negatiivinen puoli on myös se, että ihmiset saattavat suuttua helposti jopa pienistä asioista. Cancel-kulttuurin mahdollistama helppo syyttely voi luoda käsityksen, että sosiaalisessa mediassa olevat loukkaantuneet ihmiset ovat vain joukko vihaisia ihmisiä, jotka haluavat purkaa pahaa oloa keneen tahansa tielle osuvaan ja siten cancel-kulttuurin hyökkäävä asenne voi jopa synnyttää sympatiaa väärin tehneelle ihmisille (Romano 2020). Cancel-kulttuurin yleistyessä on tärkeää pystyä varmistamaan, että mitätöinnin kohteet eivät ole ihmisiä, jotka vain ovat joutuneet ristituleen yksittäisen virheen takia.

Positiivinen asia cancel-kulttuurissa on, että ihmiset joutuvat ottamaan vastuuta sanomisistaan lavalla. Pettersson (2022) kertoo huomanneensa varsinkin aloittelevien koomikoiden haluavan jutuillaan vain järkyttää yleisöä, ja menevän liian pitkälle jutuissaan. Pelkkä järkyttäminen ei siis komiikassa riitä. Niiden takana pitää olla jotain juttuja. (Pettersson 2022.) Jos koomikko haluaa tosissaan tehdä mustaa huumoria toimivasti, pitää hänen miettiä, mitä hauskaa aiheen järkyttävyydessä on, eikä pelkästään herättää shokkireaktiota. Koomikko Russell Kanen mielestä lavalla on kaikki sallittua, kunhan koomikko ei käytä vihapuhetta, joka voisi johtaa sukupuoleen tai rotuun liittyvään rikokseen (Razzall 2021). Koomikko Shazia Mirza (2021) nostaa esille, miten koomikot haluavat nykyään luvan sanoa homofoobisia, transfobisia ja muita ahdasmielisiä asioita, ja samalla syyttävät cancel-kulttuuria, jos heidän sanomisistaan järkytytään.

Toisin sanoen cancel-kulttuuria pitää kestää, jos haluaa tehdä mustaa huumoria, mutta samalla ottaa vastuu, jos joku loukkaantuu. Pettersson (2022) tiivistää hyvin stand up -lavalla olemisen vastuun sanomalla, että lavalla voi sanoa mitä tahansa, mutta ei tarvitse sanoa ihan mitä tahansa, ja jos jotain loukkaavaa sanoo, siitä pitää ottaa vastuu. Mirzan (2021) mukaan koomikkona hänellä on oikeus loukata sinua ja samalla sinulla on oikeus loukkaantua. Ihmisiä on helpompi järkyttää tänä päivänä, mikä voi samalla antaa avaimen yleisön naurattamiseen. Maureen katsoo, että juuri ne asiat, jotka ovat kiellettyjä ovat ne asiat, jotka saavat ihmiset nauramaan (Razzall 2021). Lavalla on kerrottava pää pystyssä vitsejä, jotka ovat omasta mielestä hauskoja. Samalla on otettava

vastaan loukkaantuneiden ihmisten iskut, jotka ovat toivottavasti vain verbaalisia. ”Epävarmuus tappaa komiikkaa ja sitä ei saa lavalla näyttää, joten anteeksi ei saa pyytää” (Pöllänen 2022).

4.3 Onko Cancel-kulttuuria olemassa?

Stand up -koomikko Dave Chappellen ympärillä oli paljon puhetta hänen mitätöimisestään, koska hän puhui transihmisistä loukkaavaan sävyyn esityksessään. Näyttelijä Maureen Lipman kertoo, että pian sen jälkeen, kun Chappelle oli mitätöity, hän oli ostanut lipun Chappellen keikalle, jonka 5000 lippua myytiin nopeasti loppuun. Jos 5000 ihmistä tulee keikallesi, niin onko sinut oikeasti mitätöity. (Mirza 2021.) Yleensä sosiaalisessa mediassa suuttuvat ihmiset siirtyvät henkilöstä seuraavaan kuultuaan, että vainottu henkilö on menettänyt työnsä tai kärsineen muita seuraamuksia teostaan. Tästä herää kysymys onko cancel-kulttuuria olemassa, jos mitätöidyt ihmiset kuitenkin saavat töitä sen jälkeen, kun julkinen vastareaktio on laantunut. Julkisuuden hahmon mitätöiminen on helpompaa mitä enemmän häpeää on julkisuuden hahmon teoissa ollut (Romano 2020). Jos joku julkisuuden hahmo on vain loukannut ihmisiä ja hänet mitätöidään, niin yleensä hänen uransa jatkuu tauon jälkeen normaalisti.

Mustaa huumoria käyttävien koomikoiden kannattaa yrittää ymmärtää cancel-kulttuuria ja miettiä, miten se vaikuttaa oman työn sisältöön. Tulevaisuudessa ehkä jokainen koomikko joutuu cancel-kulttuurin uhriksi, jolloin sitä voidaan pitää kunniamerkkinä (Mirza 2021). Vaikka cancel-kulttuuri onkin kiistanalainen aihe, niin yksi asia on varmaa. Se ei ole menossa mihinkään. (Romano 2020.)

4.4 Yhteenveto Cancel-kulttuurin vaikutuksista komiikkaan

Cancel-kulttuurin saapuminen sosiaalisen median mukana on suurimmaksi osaksi hyväksi komedialle. Väsyneet vanhat jutut eivät toimi enää ja ihmisillä on selkeämpi käsitys siitä, mikä on loukkaavaa, ei pelkästään itselle, mutta myös toisille ihmisille, joilla on erilainen tausta. Tämä on myönteinen kehityssuunta,

koska maailma ei muutu parempaan suuntaan ilman yhteistä rintamaa maailman epäkohtia vastaan. Kuitenkin cancel-kulttuurin tuoma pelko voi vaikeuttaa koomikon työtä ja estää kokeilemasta uusia jännittäviä asioita. Jos koomikko haluaa käyttää mustaa huumoria, pitää hänen mukautua jollain tavalla uuteen cancel-kulttuuriin ja käyttää sen oletuksia naurattaakseen yleisöä.

Sosiaalisen median takia palaute on reaktiivisempaa kuin koskaan ennen. Tässä huonona puolena ovat ihmisten vihaiset reaktiot toisiaan kohtaan, mikä vähentää helposti vastavuoroista keskustelua sekä johtaa riitoihin, joissa kaksi osapuolta haluavat olla vain oikeassa. Se ei ole koskaan hyvän keskustelun avain. Cancel-kulttuuri herättää tunteita ja saa ihmiset parhaimmillaan ajattelemaan, mutta pahimmillaan se voi viitata vain reaktiivisesti toimivaan joukkoon, joka haluaa pelkästään kohdistaa vihansa johonkin tai johonkukaan. Ihmisen mitätöinti on usein lyhyt tapahtuma, ja usein monet cancel-kulttuurin uhreiksi omien vitsiensä myötä joutuneet koomikot ovat vain suosituimpia tapahtuman jälkeen. Mitätöinti voi kuitenkin olla paljon haitallisempaa, jos julkisuuden henkilö on mitätöity rikoksen takia. Tällöin aika ei usein auta.

5 POHDINTA

Stand up -humori kohtaa nykypäivänä enemmän rajoja. Naurattaakseen edelleen yleisöä mustalla huumorilla pitää koomikoiden keksiä uusia ja fiksuja tapoja ylittää rajoja turvallisesti. Koomikoiden pitää myös kyetä toimimaan uudessa sosiaalisen median kontekstissa, jossa vitsit pienelle yleisölle voivat älypuhelimien kautta tulla kaikkien tietoisuuteen. Tästä johtuen koomikoiden vitsejä voi myös tänä päivänä helposti ymmärtää väärin, kun yleisön joukossa on niitä, joille vitsit eivät ole alun perin tarkoitettu.

Tutkiessani stand up -komiikkaa huomasin, miten kaikki olivat samaa mieltä nykykulttuurin liittyvästä ilmiöstä vihastua kaikesta omia näkemyksiä ja arvoja vastakkain olevasta sanomisesta. Tällaista on esiintynyt aina, mutta sosiaalinen media moninkertaistaa kritiikin määrän. Koomikoiden pitää tämän takia myös osata suodattaa saamansa palaute ja tajuta, mikä on tärkeää kritiikkiä oman taiteen tekemisen kannalta.

Ihmiset rakastavat huumorin tuottamaa shokkireaktiota, koska yllätys naurattaa. Musta huumori on täynnä kuohuttavia hetkiä, jotka voivat olla joillekin liikaa. Kuitenkin monet nauttivat mustasta huumorista ja monet koomikot ja katsojat kokevat sen yhtenä terapiakeinona. Ihmiset, jotka käyttävät mustaa huumoria terapiakeinona, haluavat huumorin keinoin mennä suoraan oman elämänsä epäkohtien ytimeen ja nauraa meidän pelottavalle maailmalle.

Opinnäytetyössäni halusin tutkia ja vertailla lisäksi eroa hyvän ja huonon vitsin välillä. Huono mustaa huumoria käyttävä vitsi oli monien koomikoiden mielestä vitsi, jonka päätarkoituksena on pelkästään aiheuttaa järkytysreaktio. Hyvässä mustaa huumoria käyttävässä vitsissä pääasiana on vitsin hauskuus, ja tabuaiheita käsittelevien vitsien toimivuus perustuu yllätyksen ja hauskuuden korostamiseen vitsissä. Toimiakseen oikealla tavalla pitää mustaa huumoria sisältävän vitsin tuoda järkyttävään aiheeseen oikea kulma, joka luo yleisölle mahdollisuuden nauraa. Myös vitsin nokkeluuden pitää toimia, jotta yleisö ei ajattele komedian olevan halpaa reaktion kalastamista yleisöltä.

Cancel-kulttuuri on tullut sosiaalisen median mukana ja on muuttanut monen koomikon tapaa esittää komediaa. Nykyään vääränlainen vitsi voi saada näkyvän julkisen reaktion tai jopa johtaa siihen, että koomikko tai julkisuuden henkilö menettää työnsä ainakin tilapäisesti. Cancel-kulttuurin tuoma uran mitätöinti on harvoin pitkäaikaista, ja monet koomikot haluavat käyttää cancel-kulttuuria tekosyynä ja uhriutua. Maailma on muuttumassa ja samalla komiikka on muuttumassa erilaiseksi. Koomikoiden pitää yrittää pysyä sosiaalisen median tuoman aallon mukana. Jos koomikko käyttää mustan huumorin tuomia työkaluja, pitää ymmärtää, että jotkut ihmiset voivat loukkaantua, vaikka miten hauska vitsi on. Mustan huumorin tarkoitus on kuitenkin loppujen lopuksi naurattaa hyödyntäen järkytyksen laukaisemaa tunnereaktiota.

Opinnäytetyöni on hyvä lähtökohta lisäämään ymmärrystä huumorin ja huumorin rajojen tasapainottelusta tänä päivänä. Stand up -komedia ja sen rajat ovat mielenkiintoinen aihe, josta tullaan puhumaan paljon tulevaisuudessa. On vaikeaa määritellä, mikä on oikein ja mikä on väärin huumorissa. Ainoa asia, mikä on varmaa, on se, että jokaisella ihmisellä on omanlaisensa huumorintaju. Rajat voivat myös auttaa monella tapaa. Koomikko, joka tekee vitsejä vain loukatakseen ihmisryhmiä ja heikompia on kannettava vastuu sanomisistaan. Koomikko joutuu pysymään ajan tasalla huumorissaan, jolloin huumori ja stand up -komedia kehittyvät ajan vaatimusten mukaisesti eivätkä jää paikoilleen. Tämä saa koomikot etsimään uusia ja parempia tapoja naurattaa yleisöä, mikä on kaikille huumorin ystäville positiivinen asia. On selvää, että nykypäivänä huumori ei ole pelkästään naurun asia.

Löysin hyviä lähteitä opinnäytetyötäni varten. Corson ja Petterssonin haastattelut toivat erityistä omakohtaista kokemusta opinnäytetyöhöni mustan huumorin tekemisestä. Tämä syvensi ymmärrystä siitä, mitä mustaa huumoria hyödyntävien vitsien tekemisessä on otettava huomioon. Sain myös materiaalia muiltakin suomalaisen komiikan tekijöiltä, mikä syvensi suomalaisen stand up -komiikan maailman ymmärtämistä. Haastattelut toimivat erityisen tärkeinä lähteinä tutkiessani tämän päivän rajoja suomalaisessa stand up -komiikassa, sekä suunnasta, johon nämä rajat ovat koomikoiden mielestä kulkeutumassa. Kuitenkin musta huumori on täysin subjektiivista – siitä joko tykkää tai ei. Johtopäätöksiä oli tästä syystä vaikea tehdä. Kuitenkin näillä lähteillä muodostui

kuva mustan huumorin tämänhetkisestä asemasta stand up -huumorissa länsimaissa, joskin pääosin Suomessa

Stand up -komiikka kasvaa suosiota Suomessa. Jatkotutkimuksella olisi mielenkiintoista haastatella suomalaisia koomikoita, jotka esiintyvät tuhatpäisille yleisöille. Heidän kokemuksiaan mustasta huumorista sekä sen rajoista voisi verrata sellaisten koomikoiden kertomuksiin, joita suomalaiset eivät välttämättä tunne ja jotka tekevät komiikkaa pienempien yleisöjen edessä. Tuoko suurempi julkisuus enemmän rajoja koomikolle, vai pystyykö tunnetumpi koomikko olemaan rohkeampi lavalla, koska hänellä isompi asema? Olisi myös kiinnostusta herättävää tehdä laadullista tutkimusta Suomen stand-up yleisön avulla ja selvittää, mistä he tykkäävät komiikassa. Koomikoille olisi tärkeää tietää, miten suomalaisen yleisön huumorintaju kehittyy tulevien vuosien varrella.

LÄHTEET

Barber, N. 2015. Comedy in the Age of Outrage: When Jokes Go Too Far. BBC. Viitattu 1.5.2022. <https://www.bbc.com/culture/article/20150804-comedy-in-the-age-of-outrage-when-jokes-go-too-far>.

Carter, J. 2001. The Comedy Bible. Fireside. Viitattu 21.11.2021.

Demetri, M. 2012. Stand Up Comedian. Stand up -erikoisohjelma. Viitattu 3.1.2022.

Dictionary.com. Cancel-culture. Viitattu 6.8.2022. <https://www.dictionary.com/e/pop-culture/cancel-culture/>

WatchMojo.com. 2012. What You Can't Say at Roasts. Viitattu 8.8.2022. <https://youtu.be/2MDLUGV8QFE>

Jyvälä, T. 2013. Koomikon rooli. Ajatuksia stand up -komiikasta. Esittävän taiteen koulutusohjelma. Metropolia Ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö. Viitattu 11.11. 2021. <https://www.theseus.fi/handle/10024/60129>

Mirza, S. 2021. Cancel culture is a myth: nothing can shut us comedians up. The Guardian. Viitattu 16.4.2022. <https://www.theguardian.com/commentisfree/2021/dec/23/cancel-culture-comedians>

Mobbs, M. 2018. An Awful Joke Can Feel Pretty Good. Psychology Today. Viitattu 21.1.2022. <https://www.psychologytoday.com/us/blog/the-debrief/201805/awful-joke-can-feel-pretty-good>

Nevin, J. 2017. Learning laughter: Guide on how to master stand-up comedy: interview with Rosenfield Stephen. The Guardian. Viitattu 1.8.2022. <https://www.theguardian.com/culture/2017/oct/04/learning-laughter-an-experts-guide-on-how-to-master-standup-comedy>

Razzall, K. 2021. Maureen Lipman: cancel culture could wipe out comedy. BBC. Viitattu 20.2.2022. <https://www.bbc.com/news/entertainment-arts-59703257>

Romano, A. 2020. What is cancel culture. Why we can't stop fighting about cancel culture. The Vox. Viitattu 11.2.2022. <https://www.vox.com/culture/2019/12/30/20879720/what-is-cancel-culture-explained-history-debate>

Rose, S. 2020. How Far is too Far in Comedy. Commclub. Viitattu 3.3.2022. <https://www.nyucommclub.com/content/2020/11/10/how-far-is-too-far-in-comedy>

Sawyer, M. 2019. Can Comedy Survive in an Age of Outrage. The Guardian. Viitattu 1.4.2022. <https://www.theguardian.com/stage/2019/jul/28/can-comedy-survive-in-an-age-of-outrage-jo-brand>

Shadijanova, D. 2020. The Three Stages of a Twitter Cancellation. Vice. Viitattu 3.3.2022. <https://www.vice.com/en/article/qjpbv5/what-happens-when-you-get-cancelled-online>

Shatz, M. & Helitzer, M. 2016. Comedy Writing Secrets. Penguin Random House. Viitattu. 18.12.2022.

Toikka, M. & Vento, M. 2000. Ala naurattaa! Stand Up -komedian käsikirja. Like Kustannus. Viitattu 21.9.2022.

Zoglin, R. 2010. Stand Up Comedy. Britannica. Viitattu 27.2.2022. <https://www.britannica.com/art/stand-up-comedy>

Zinoman, J. 2020. A Kobe Bryant Joke Goes Wrong, Revealing Comedy's Troll Side. The New York Times. Viitattu 3.3.2022. Maksumuurin takana. <https://www.nytimes.com/2020/02/05/arts/ari-shaffir-kobe-bryant.html?smid=url-share>

Haastattelulähteet

Aro, K. stand up -koomikko. 2021. Zoom-haastattelu 30.9.2021. Haastattelija Kolesnik, M. Tampere. Litteroitu.

Brotkin, A. käsikirjoittaja. 2021. Zoom-haastattelu 5.10.2021. Haastattelija Kolesnik, M. Tampere. Litteroitu.

Corso, E. stand up -koomikko. 2022. Zoom-haastattelu 14.2.2022. Haastattelija Kolesnik, M. Tampere. Litteroitu.

Järvinen, A. stand up -koomikko. 2022. Zoom-haastattelu 10.2.2022. Haastattelija Kolesnik, M. Tampere. Litteroitu.

Pettersson, R. stand up -koomikko. 2022. Zoom-haastattelu 21.2.2022. Haastattelija Kolesnik, M. Tampere. Litteroitu.

Pöllänen, H. stand up -koomikko. 2022. Zoom-haastattelu 17.2.2022. Haastattelija Kolesnik, M. Tampere. Litteroitu.

LIITTEET

Liite 1. Haastattelukysymykset

Kysymykset Kimmo Arolle

Miksi komedia on niin subjektiivista?

Miksi ihmiset suuttuvat joistain aiheista ja nauravat toisille?

Onko komedialla liian paljon rajoja nykyään, vai onko niitä liian vähän? Miten nämä rajat näkyvät?

Saako mistä tahansa mielestäsi tehdä vitsiä? Miksi?

Mitä mieltä olet suomalaisen komedian tilanteesta?

Pystyykö koomikko olemaan suosittu suomessa, vaikka tyylinsä ei olisi perheystävällinen?

Kysymykset Anna Brotkinille

Miksi komedia on niin subjektiivista?

Miksi ihmiset suuttuvat joistain aiheista ja nauravat toisille?

Onko komedialla liian paljon rajoja nykyään, vai onko niitä liian vähän? Miten nämä rajat näkyvät?

Saako mistä tahansa mielestäsi tehdä vitsiä? Miksi?

Mitä mieltä olet suomalaisen komedian tilanteesta?

Pystyykö koomikko olemaan suosittu Suomessa, vaikka tyylinsä ei olisi perheystävällinen?

Kysymykset Eero Corsolle

Minkälainen on oma huumorintajusi, eli mikä sinua naurattaa?

Miksi komedia on niin subjektiivista?

Miksi ihmiset suuttuvat joistain aiheista ja nauravat toisille?

Mikä on oma mielipiteesi mustasta huumorista?

Miksi teet mustaa huumoria?

Onko komedialla liian paljon rajoja nykyään, vai onko niitä liian vähän? Miten nämä rajat näkyvät?

Mikä on ero hyvällä mustalla vitsillä ja huonolla omasta mielestäsi, eli minkälainen musta vitsi naurattaa?

Jännittääkö sinua esittää mustaa huumoria lavalla?

Mikä on mustan huumorin tilanne Suomessa?

Kysymykset Arttu Järviselle

Mikä on oma mielipiteesi mustasta huumorista

Minkälainen on oma huumorintajusi, eli mikä sinua naurattaa?

Miksi komedia on niin subjektiivista?

Miksi ihmiset suuttuvat joistain aiheista ja nauravat toisille?

Mikä on oma mielipiteesi mustasta huumorista?

Onko komedialla liian paljon rajoja nykyään, vai onko niitä liian vähän? Miten nämä rajat näkyvät?

Mikä on ero hyvällä mustalla vitsillä ja huonolla omasta mielestäsi, eli minkälainen musta vitsi naurattaa?

Mikä on mustan huumorin tilanne Suomessa?

Kysymykset Robert Petterssonille

Minkälainen on oma huumorintajusi, eli mikä sinua naurattaa?

Miksi komedia on niin subjektiivista?

Miksi ihmiset suuttuvat joistain aiheista ja nauravat toisille?

Mikä on oma mielipiteesi mustasta huumorista?

Miksi teet mustaa huumoria?

Onko komedialla liian paljon rajoja nykyään, vai onko niitä liian vähän? Miten nämä rajat näkyvät?

Mikä on ero hyvällä mustalla vitsillä ja huonolla omasta mielestäsi, eli minkälainen musta vitsi naurattaa?

Onko sinulle suututtu vitsistä, jonka olet kertonut lavalla?

Jännittääkö sinua koskaan esittää mustaa huumoria lavalla?

Mikä on mustan huumorin tilanne Suomessa?

Kysymykset Helena Pölläelle

Minkälainen on oma huumorintajusi, eli mikä sinua naurattaa?

Miksi komedia on niin subjektiivista?

Miksi ihmiset suuttuvat joistain aiheista ja nauravat toisille?

Mikä on oma mielipiteesi mustasta huumorista?

Onko komedialla liian paljon rajoja nykyään, vai onko niitä liian vähän? Miten nämä rajat näkyvät?

Mikä on ero hyvällä mustalla vitsillä ja huonolla omasta mielestäsi, eli minkälainen musta vitsi naurattaa?

Mikä on mustan huumorin tilanne Suomessa?